

Воляннюк Володимир,
вчитель історії і правознавства
Хролинської гімназії
Судилківської ОТГ

Екстремальна педагогіка. Практичні аспекти викладання історії і правознавства під час війни

Анотація

Виклики сьогодення формують перед вчителями не тільки завдання, вже поставлені НУШ, але й вимагають бути ще більш гнучкими, емоційними, креативними. Зараз, під час війни за збереження нашої національної ідентичності, вчителі історії виконують функції не тільки коуча і тьютора, але частково і психолога, а також порадирика. Викладаючи історію в школі, ми повинні враховувати, що дана наука, і особливо, у вигляді шкільного предмета, перетворилася на зброю сучасної, воюючої з рашизмом України, а вчителі стали операторами цієї зброї.

Ключові слова: безпека, історія, війна, нація, освіта, емоційний інтелект, ПТСР (посттравматичний стресовий розлад), психологія, підтримка.

Вступ

На мою думку, справді, історія є вчителькою життя, от тільки далеко не всі, на жаль, засвоюють її уроки... В Україні, з початком повномасштабного вторгнення військ РФ, змінилися і життя дітей і навчання в школах. Мільйони людей виїхали за кордон, отримали статус біженців, чи тимчасово переміщених осіб. Війна змінила саму сутність навчання і виховання. Пріоритетні цілі змістилися до усвідомлення кількох нагальних положень:

- Безпека понад усе!
- Вчителі зіткнулися зі стресовими розладами у дітей, які вони повинні враховувати у своїй роботі і допомогти учням долати наслідки даних стресів;
- Емоції – дзеркало психологічного і фізичного стану дитини, яке відбиває її ставлення до предмету, оточення і через цей інструмент ми повинні діяти;
- Педагоги свідчать, що після 24 лютого в дітей прокинувся величезний інтерес до історії і права: національно-визвольна боротьба, опір загарбникам – усе, про що вони раніше лише читали в підручниках, нині відбувається на їхніх очах.

- Потрібно буде пояснити дітям (і багатьом дорослим), що відбувається глобальна переоцінка відносин між країнами і стану безпеки, як це було після Першої і Другої світових воєн.

- Світ усвідомив(але не всі прийняли до уваги), що мовчання задля «захисту економічних інтересів» дорого коштує, коли не стаєш на захист тих, хто цього потребують. А потім безкарність буде вилитися в такій війні, як от нині йде в Україні;

- Міжнародні організації не мають реального впливу в світі, вони повторили долю «Ліги Націй» перед Другою світовою війною;

- Світ переступив поріг нового глобального переділу впливу, конфлікту цінностей та ідеологій;

- Історія повторюється, але як і сотні років тому, ворог у нас той самий;

- Лише об'єднавшись, можна ефективно боротися зі злом.

Виклад основного матеріалу

Аналіз виступів і публікацій

За весь час з початку повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну, було проведено багато нарад, «круглих столів», семінарів, виступів освітніх чиновників з питання особливостей викладання історії і правознавства під час війни. Я обрав деякі з них, щоб проілюструвати роботу науковців і педагогів у кризовий час. Також, використав власний досвід та спостереження за успіхами і проблемами у вивченні історії учнів Хролинської гімназії протягом 2022 - 2023 рр., поєднавши його з досвідом, який презентували освітяни нашої області, та інших областей України

3 червня 2022 р. відбувся «круглий стіл» на тему: «Шкільна історична освіта в умовах російсько-української війни» у Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (ЛОІППО). Присутнім науковцям і педагогам були поставлені непрості питання. Чому назріла необхідність оновлення навчальних програм? Чи можлива історія поза політикою. Як історія має гуртувати націю. Чому в шкільній історичній освіті сьогодні для нас на першому місці має бути національний наратив? Учасники даного обговорення прийшли до висновків:

1. Історія не повинна, та й не може бути деполітизованою. Політичне значення історичної науки полягає в наступному: По-перше, історія формує історичну і, отже, національну самосвідомість народу, його ідентичність та ставлення до держави та чинної у ній влади. По-друге, історія постачає матеріал для обґрунтування певних інтересів, цінностей та ідеалів. Політики залучають історію для обґрунтування та виправдання своїх цілей та дій (найяскравіший та найактуальніший приклад – це

Путін, який задля виправдання жорстокої війни проти України вдався до цілковитого перекручування історії). По-третє, історія є основою для вироблення актуальної політики та забезпечує життєздатність соціуму.

Історія – це ідеологія. Найпростіше визначення ідеології – це система концептуально оформлених ідей, переконань, цінностей та установок, що висловлюють інтереси різних соціальних груп. Кожен вчений історик дотримується ціннісних установок та ідеалів певної соціальної, етнічної, релігійної тощо. групи, а значить його погляди певним чином ідеологізовані та політизовані. Позаяк суспільство в цілому, нація – це також соціальна група, то завдання історії на найзагальнішому, низовому шкільному рівні полягає в тому, щоб згуртувати націю, створюючи для неї спільне минуле. Адже нація потребує спільних легенд, сказань і героїв, щоб відбутися в майбутньому. Чи немає суперечності між твердженням, що ми повинні пропагувати національну історію, яка є наукою ідеологічною та статтею 15 Конституції, де вказується на те, що жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова? На нашу думку, немає. Оскільки йдеться не про якусь політичну чи релігійну ідеологію, яку насаджує держава, а про державницьку ідеологію, яка зображає життєві інтереси держави, такі як повага до її суверенітету та інших цінностей та ідеалів, що зазначені у Конституції.

Історія епохи модерну мала чітке завдання – будівництво нації, як єдності людей, які не лише розмовляють однією мовою, але й мають спільну долю – спільні історії. У період модерну в Україні національна історія була під заборонаю і наслідки цього ми пожинаємо сьогодні. Інші європейські нації пройшли цей етап та можуть собі дозволити різні постмодерні дослідження, а ми мусимо повернутися до пропущеного уроку й писати, вивчати та пропагувати національну історію, нехай це виглядатиме не надто сучасно на тлі європейців, але ми виконуємо різні завдання. На першому місці повинен бути національний нарратив. Історія, як шкільний навчальний курс, завжди перебуває у фокусі суспільної уваги. Це природно, оскільки те, як ми бачимо минуле, по суті характеризує сьогодення, визначає перспективи на майбутнє. Образ історії завжди так чи інакше зумовлений політичними, економічними, соціальними та культурними викликами. Історія – наче дзеркало, у яке ми дивимось, щоб краще пізнати себе. [4.] Потрібно вживати слово «війна», говорити про війну, як війну. Що війна – це тимчасово, що так завжди не буде. Повторювати, що все буде гаразд. Обговорювати плани на майбутнє. Це все дуже важливо. З одного боку, подати інформацію, а з іншого - дати позитивне скріплення плануванням майбутнього [6].

Очільник МОН, Оксен Лісовий в ефірі національного телемарафону, 20 вересня 2023 р., наголосив: питання вивчення новітньої історії в школах є дуже гострим. Також він розповів про зміни у процесі викладання цього предмета. «Це повинно бути нарративне, осмислене викладання. Воно повинно спонукати до осмислення історичних подій та вчинків історичних особистостей»[3]. Війна вносить свої корективи у низку сфер життя. Досвід організації дистанційного та змішаного навчання, отриманий під час піку епідемії ковіду -19. Найпростіший спосіб організації «дистанційки», як-от оголошення завдань для самостійного опрацювання, а потім їхня перевірка вчителем – неефективні. Окрім знань, ще потрібно підтримка і контакт з вчителем – зворотній зв'язок. Це зараз потрібно як ніколи, адже у стані тривоги мозок не засвоює нові знання. Користуючись педагогічною автономією, кожен учитель може провести «ревізію» навчальної програми та визначити теми, що достатньо легко засвоюються учнями, і такі, що потребуватимуть додаткових зусиль. При цьому варто виділити теми, без яких неможливе розуміння змісту та, відповідно, перерозподілити години в програмі та календарному плануванні. В умовах кривавих подій, які відбуваються зараз у нашій країні знову відбулося введення дистанційного і змішаного навчання, і нового звучання набуває співпраця вчителя, учня й батьків [5].

Форми та методи організації дистанційного навчання

Вимушене дистанційне навчання (ДН) поставило вчителів і батьків перед непростими викликами: як організувати навчання дітей в умовах карантину, чи на період війни коли вчитель не може бути поруч. І як тут зрозуміти, чи вивчила щось дитина, коли традиційні способи оцінювання недоступні. Отримання навчальних матеріалів та спілкування між учасниками дистанційного навчання забезпечується через передачу відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі. Це можуть бути письмові роботи (самостійні і контрольні, перекази, зокрема й окремі тестові, компетентнісні завдання тощо), а також навчальний проєкт, лепбук, артбук, заповнення таблиць, побудова схем, моделей тощо. Роботи з історії можуть збиратися також в учнівському портфоліо ,завдання учнів та учениць можна контролювати через будь-який месенджер, що має відозв'язок (Google Meet, Zoom, Skype, Вайбер, Фейсбук тощо). Особисто мені учні пересилали виконані роботи навіть через Instagram. Головне, щоб в них було бажання і натхнення навчатися. Для вчителя зараз дуже важливо мати постійний контакт з шкільним психологом, класним керівником і з батьками [1].

Психологічні прийоми роботи з учнями зі стресом на уроках історії і правознавства

1. Говоріть спокійно

- Про те, що відбувається під час війни, варто говорити, зберігаючи спокій;
- Підлітків важливо навчати, де шукати перевірену інформацію, ділитися джерелами.

2. Проявляйте надійність

- Варто сказати класу, що ви зробите все, щоб захистити їх і себе від небезпеки, що наша армія дає відсіч агресору;

3. Грайте в дидактичні ігри (наприклад, урок – суд) та виконуйте з учнями заспокійливі вправи

- Можна ліпити з пластиліну;
- Окреслити навколо себе «коло безпеки» - з нитки, наприклад;
- Малювати;
- Грати у слова, використовувати настінну карту, або медіа дошку;

4. «Займіть» чимось аудіальний канал дитини.

Від виття сирен особливе навантаження у дитини - на аудіальний канал сприймання, тому його потрібно чимось «зайняти»:

- Слухати в навушниках аудіоказки та патріотичну музику;

5. Навчайте дитину правил безпеки

- Де вона може зустрітися з вами або іншими родичами;
- Де переховуватися, якщо буде втрачено мобільний зв'язок;
- Не сперечатися з дорослими та слідувати за тим, хто відповідальний за безпеку.

6. Довірте учням, які мають найвищі рівні тривожності відповідальне завдання

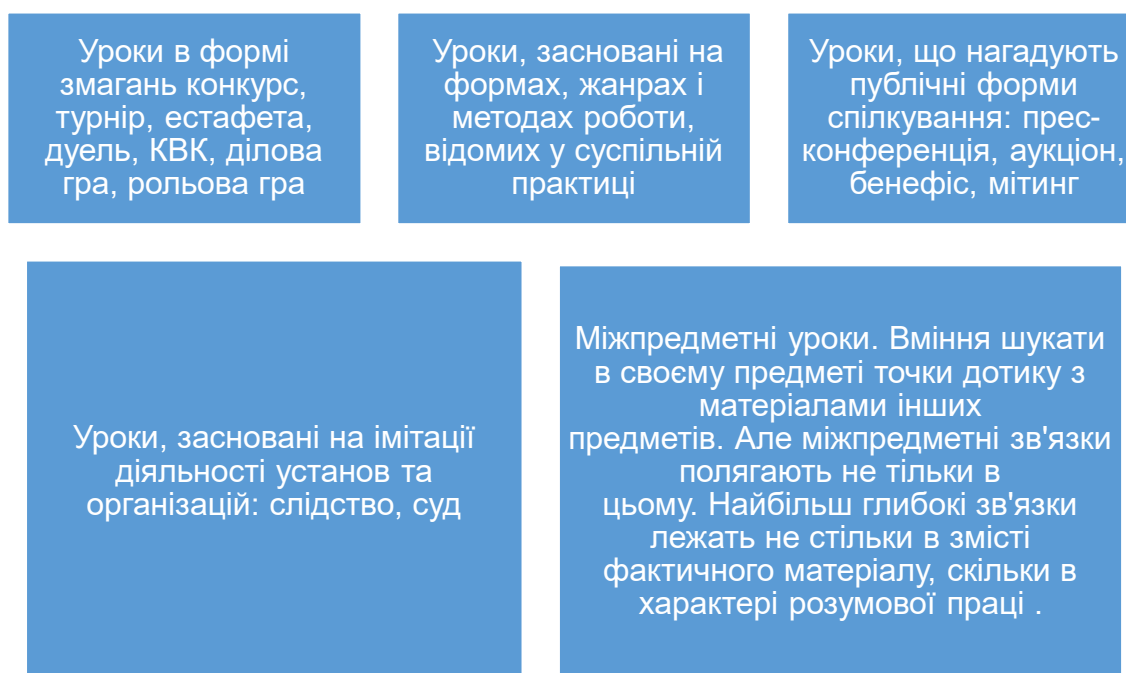
7. Дозволяйте дитині вивільняти ненависть та злість на уроках. І для дорослих, і для дітей виявляти злість (ненавидіти, лаятися, кричати) – це здорова реакція. Можна це робити в ігровій формі: Наприклад, намалювати на аркуші паперу образ ворога і порвати його на клаптики [2].

Форми та методи проведення уроків історії і правознавства

Кожен практикуючий вчитель, безперечно, знає і вміє доречно застосувати багато прийомів і методів проведення цікавих уроків з історії, правознавства, та інших предметів громадянської та історичної освітньої галузі. Цікава форма роботи на уроках історії і права, це, насамперед, нестандартні уроки. Проблема, над якою

я працюю в школі – «Використання дидактичних ігор та їх елементів під час уроків історії і правознавства». Тож дана тема мені близька і знайома. Ефективним є той урок, на якому учні виявляють емоції. Найяскравіші з таких виразів почуттів – натхнення, азарт змагання, сум, радість, захват, сміх, подив та ін.. Звісно, тут головне не перетворити урок на хаос, що часто буває, коли учні надто захоплюються грою. Адже в Держстандарті йде мова і про компетентності. Дидактична гра, на мою думку, це засіб, шлях до емоційного інтелекту, а поставлені цілі уроку і кінцева мета мають набагато глибшу суть – розвиток патріотичної, креативної, соціалізованої особистості.

Приклади нестандартних уроків

Висновки

Отже, робота вчителя історії і правознавства, як і інших предметів, курсів та освітніх галузей, вимагає від нас постійного самовдосконалення, креативності, формування і розвитку нових компетентностей. Цього вимагає час, у якому ми зараз живемо. Вчитель – тьютор, вчитель – менеджер, а ще – психолог, фасилітатор, актор... Можна довго продовжувати цей перелік вмінь та вимог. Але, на мою думку, насамперед, вчитель – це людина, яка обрала цю професію, бо є емпатом, не тільки навчає інших і вчиться сама, а й співпереживає, поділяє і інколи спрямовує і керує емоціями інших.

Список використаних джерел та літератури

1. <https://progresylni.org/blogs/eduwar> (дата звернення 10.11.23)
2. https://lb.ua/society/2022/09/08/528734_uchiti_istoriyu_shchob_buti_yak.html (дата звернення 11.11.23)
3. https://24tv.ua/education/vikladannya-istoriyi-umovah-viyini-lisoviy-anonsuvav-zmini-dlya_n2396035 (дата звернення 10.11.23)
4. <https://varianty.lviv.ua/89086-shkilna-istorychna-osvita-v-umovakh-rosiisko-ukrainskoi-viiny> (дата звернення 12.11.23)
5. <https://life.pravda.com.ua/society/2023/10/1/256834/> (дата звернення 10.11.23)
6. https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3421626-diti-ta-vijna-poradi-doroslim-infografika.html (дата звернення 10.11.23)
7. Розмови про війну. <https://cutt.ly/BFoygEh> (дата звернення 10.11.23)

Галян Інна,

вчитель трудового навчання

Ліцей №2 Хмельницької міської ради

Основні аспекти викладання предмета «Трудового навчання» в умовах війни

У статті висвітлено питання викладання предмета «Трудового навчання» в умовах війни. Основні моменти організації освітнього процесу, за якою його учасники здійснюють навчальну взаємодію.

Ключові слова: Державний стандарт, флексібільність, онлайн-ресурси, очікуванні результати, практичні навички, креативність, психологічна підтримка.

Викладання шкільного предмета в умовах війни може бути викликом, але деякі основні принципи та підходи можуть сприяти успішному навчанню:

1. забезпечення безпеки: перш за все, важливо забезпечити безпеку учнів і вчителів. Розробіть плани евакуації та дотримуйтеся їх у разі потреби.

2. флексібільність: вчителі повинні бути готові адаптувати навчальні плани та методи до змінних обставин.

3. використання онлайн-ресурсів: якщо можливо, використовуйте інтернет та інші технології для навчання на відстані, щоб зберегти зв'язок з учнями.